

5. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в освітньому просторі / В. Г. Кремень. – 2-е вид. – К. : Т-во "Знання" України, 2011. – 520с

6. Рябенко Є. Принцип людиноцентризму в управлінні вищою освітою: мотиваційні аспекти професійної діяльності викладача як суб'єкта освітнього процесу // Гуманітарний вісник ЗДІА. – 2014. – № 56. – С.33-40.

7. Чернишова Є. Р. Формування кадрового потенціалу системи післядипломної педагогічної освіти : моногр. : наук, вид / Є. Р. Чернишова. — К. : Пед. думка, 2012. — 472 с.

Анжела Шуканова, Тетяна Япринець

ГЕГРАФІЧНА ОСВІТА ДЛЯ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ: ПІДХОДИ ТА ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ВПРОВАДЖЕННЯ

У 2011 році було прийнято новий Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти [1], який ґрунтується на засадах особистісно зорієнтованого, компетентнісного та діяльнісного підходів, що реалізовані в освітніх галузях і відображені в результативних складових змісту освіти. При цьому: особистісно зорієнтований підхід до навчання забезпечує розвиток академічних, соціокультурних, соціально-психологічних та інших здібностей учнів; компетентнісний – сприяє формуванню ключових і предметних компетентностей; діяльнісний – спрямований на розвиток умінь і навичок учня, застосування здобутих знань у практичних ситуаціях, пошук шляхів інтеграції до соціокультурного та природного середовища. Усі ці підходи, в поєднанні з українознавчим спрямуванням, знаходять своє відображення й у навчально-виховному процесі навчання географії у школі.

За нашим підходом, географічна освіта повинна здійснюватися в контексті реалізації програми дій освіти в інтересах сталого (стійкого) розвитку, яка виступає каталізатором просування принципів стійкого розвитку суспільства. В основі освіти для сталого розвитку лежать завдання, сформульовані у «Порядку денному на ХХІ століття»:

– забезпечити просвіту з питань розвитку та збереження навколишнього середовища для громадян усіх вікових категорій;

– включити концепції розвитку та збереження навколишнього середовища до всіх навчальних програм з аналізом причин, які викликають головні глобальні загрози. При цьому особливу увагу приділити підготовці майбутніх керівників;

– забезпечити участь учнів у місцевих та регіональних дослідженнях стану довкілля, включаючи питання придатності води для споживання, санітарії, харчових продуктів та екологічних наслідків використання природних ресурсів [3].

Морально-етичні норми переходу глобального суспільства до сталого способу життя містяться також у Хартії Землі, яка визнана ЮНЕСКО, Міжнародним союзом охорони природи (МСОП) та іншими міжнародними організаціями в якості офіційного документа. Хартія Землі ґрунтується на шістнадцяти принци-

пах, які об'єднані в чотири групи: I. Повага і турбота про живу спільноту; II. Екологічна цілісність; III. Соціальна та економічна справедливість; IV. Демократія, ненасилля та мир [5].

У Міжнародній хартії географічної освіти [2] наводиться визначення географії як науки, що розглядає питання взаємодії людини та довкілля стосовно певної території. Її характерними рисами названо широке охоплення проблем, міждисциплінарний характер і методологія, яка охоплює широкий спектр від природничих до суспільних наук. Тому ще одним аргументом на користь побудови змісту географічної освіти навколо Концепції сталого розвитку суспільства є те, що остання з'явилася в результаті об'єднання трьох основних точок зору: економічної, соціальної та екологічної, які, в свою чергу, відповідають класичному розумінні змісту географії як системи наук про природу, населення і господарство.

У стратегії Європейської економічної комісії ООН з освіти в інтересах збалансованого розвитку [4] підкреслюється, що, на відміну від попередніх стратегій розвитку людства, де відповідальність за стан довкілля покладалась насамперед на уряди держав, сталий розвиток передбачає відповідальність усіх громадян за стан навколишнього середовища, і питання захисту довкілля можуть бути успішно вирішені тільки за участі в цьому процесі всіх громадян. Відповідно, кожен громадянин повинен мати доступ до інформації й можливість брати участь у прийнятті рішень, що стосуються довкілля. Тобто, провідною метою географічної освіти є створення підґрунтя для формування особистості, здатної приймати рішення та діяти в інтересах збереження довкілля.

За підходом, характерним для англо-американських педагогів, зміст географії становлять перспективи, знання та навички, засвоївши які, можливо стати географічно поінформованою людиною [6]. Така людина знає, що кожен має особисту точку зору, яка заснована на унікальному життєвому досвіді; приймає існування різних способів світосприйняття; розглядає спектр різних точок зору (цінностей, поглядів і переконань) при аналізі, оцінці та вирішенні проблеми; розуміє, що перспективи можуть бути змінені.

Розроблена під егідою ООН Глобальна програма дій з освіти в інтересах стійкого розвитку передбачає застосування двоєдиного підходу та містить чотири основні характеристики (рис. 1). Провідною установою з її реалізації виступає ЮНЕСКО, яка координує зусилля національних урядів щодо включення принципів освіти для стійкого розвитку в освітні програми і національні стандарти якості освіти. У контексті нашого дослідження найбільший інтерес викликають зміст основних характеристик освіти для стійкого розвитку та способи їх ефективного досягнення. Вирішення цього кола проблем доречно, на наш погляд, розпочати з упровадження перспективних для сучасної географічної освіти методів навчання. Методи навчання, в їхній актуальній інтерпретації, передбачають інтерактивне та орієнтоване на інтереси учня викладання і навчання, що забезпечує дослідницький, прикладний та націлений на перетворення характер формування компетентностей, а також оновлення освітнього середовища (фізичного, віртуального і онлайнного) з метою заохочення учнів до того, щоб діяти, керуючись принципами сталого розвитку.

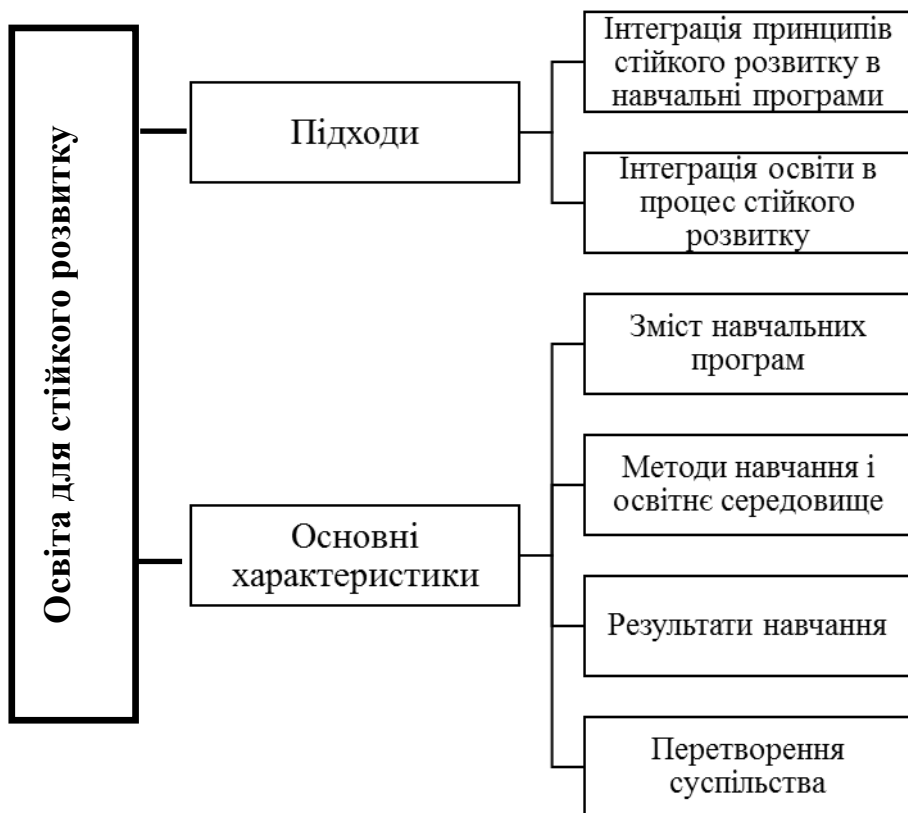

Рис. 1. Структура педагогічної діяльності в галузі Глобальної програми дій з освіти в інтересах стійкого розвитку (складено за [7])

Дотримання цієї характеристики можливе за умови оновлення не лише змісту, форм, методів, але і засобів навчання. Аналіз вітчизняної та зарубіжної педагогічної літератури засвідчив, що великим потенціалом упровадження нових методів і засобів навчання є інформаційно-комунікаційні технології, з якими пов'язується оволодіння насамперед, загальнодоступними і широко вживаними в останні роки в практиці школи комп'ютерними засобами MS Office: текстовий редактор MS Word, програми MS Power Point, MS Explorer, MS Photoshop, Windows Movie Maker. Серед новітніх засобів навчання виокремимо використання у процесі навчання географії Інтернет-ресурсів та геотехнологій, що включають ГІС (геоінформаційні системи), GPS (супутникові системи навігації) і спрямовані на продуктивну зміну освітнього середовища учня.

У міжнародних документах ЮНЕСКО для означення освіти в галузі сталого розвитку використовується також термін енвайронментальна освіта (environmental education), яка розглядається як міжпредметне поле інтеграції біології, хімії, фізики, екології та географії. Для її позначення у вітчизняному педагогічному лексиконі закріпився термін екологічна освіта (ecological education), що не відповідає світовій науці і практиці, оскільки за міжнародними підходами має більш вузьку (переважно біологічну) інтерпретацію. На пострадянському

просторі «екологія» перетворилася на міждисциплінарний напрямок і сам термін набув досить широкого та розмитого значення, тому, щоб виокремити той її підрозділ, який стосується охорони навколишнього середовища, в царині географічних наук з'явився термін «геоекологія», яка по суті є енвіронментологією. Ми вважаємо, що сучасному розумінню вітчизняними педагогами екологічної освіти як освіти для сталого розвитку більш адекватним є термін «енвіронментальна освіта».

Отже, концепція сталого розвитку, яку розглядають як ідеологію виживання людства у XXI столітті, спонукає до модернізації змісту вітчизняної системи географічної освіти на основі переорієнтації її світоглядних ідей на парадигми стійкого розвитку, впровадження інтерактивних та орієнтованих на інтереси учня методів навчання, компетентісний підхід до оцінки результатів навчання, розвиток системного і критичного енвіронментального мислення для того, щоб учні зараз і в майбутньому сприяли перетворенню суспільства, керуючись принципами сталого розвитку, а саме були спроможними постійно аналізувати власні дії і приймати найбільш адекватні рішення, що стосуються довкілля, як споживачі, робітники чи працедавці, інвестори, виборці – відповідальні громадяни своєї держави.

Список використаної літератури

1. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти : затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392 [Електронний ресурс] / Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України – Режим доступу : <http://old.mon.gov.ua/ua/often-requested/state-standards/>
2. Міжнародна хартія географічної освіти // Географія та основи економіки в школі. – 2000. – № 2. – С. 3–12.
3. Освіта для сталого розвитку. Національна доповідь за 2012 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dea.gov.ua/chapter/osvita_dlya_stalogo_rozvitku_nacional4na_dopovid4_skorochoeno.
4. Стратегія ЄЕК ООН з освіти в інтересах збалансованого розвитку / Бібліотека Всеукраїнської екологічної ліги. Серія «Екологічна освіта і виховання». – К. : «Аспект-Поліграф». – №3. – 40 с.
5. Хартія Землі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://earthcharter.org/invent/images/uploads/EarthCharter_Ukrainian
6. Looking at the World in Multiple Ways. Geographic Perspectives [Electronic resource]. – Mode of access: [http://education.nationalgeographic.com/national-geography-standards/geographic-perspectives/Sustainable_Development_Solutions_Network_\(SDSN\)](http://education.nationalgeographic.com/national-geography-standards/geographic-perspectives/Sustainable_Development_Solutions_Network_(SDSN)) [Electronic resource]. – Mode of access: <http://unsdsn.org/> – Titla from display.